

De kerk van Nieuwstadt

Het oude Elsene, dat als een verdwaald Gelders eiland in het Gulikse land lag, kreeg reeds in het jaar 1263 van graaf Otto van Gelre stadsrechten, tegelijk met Montfort. Daar Roomskoning Hendrik VII deze rechten echter niet erkende, omdat ze zonder zijn toestemming verleend waren, heeft het geduurd tot 11 september 1312 eer de rechten een officiële bevestiging kregen. Vanaf dit ogenblik kreeg de plaats ook een meer merkwaardige naam. Ze heette voortaan "Nieuwstadt" .

Deze nieuwe stad had op dat ogenblik evenwel nog geen versterkende omwalling, welke gewoonlijk de grensscheiding vormde tussen "poorters" (met rechten) en "grasburgers" (zonder rechten). Daarom werd bepaald dat de stadsrechten golden zover de "horenbloes" reikte, d.w.z. zover men het geluid van de horen kon horen, die op de markt geblazen werd.

Ofschoon omtrent het ontstaan van de parochie Nieuwstadt geen gegevens voorhanden zijn, mag men toch aannemen, dat het "kerspel" even oud is als de "stad" en dat het kerkje dus eveneens ontstaan moet zijn in de dertiende eeuw. Inderdaad zijn er aan het huidige kerkgebouw, ondanks de vele wijzigingen die er aangebracht zijn, sporen te ontdekken die naar zo'n vroege bouw terugwijzen.

De bouwtrant van het tegenwoordige middenschip wijst er op, dat in eerste aanleg het gebouw een eenvoudig rechthoekig schuurkerkje is geweest, zonder beuken en met een klein koortje aan de oostzijde. De plaats die het gebouw toen besloeg, was het tegenwoordige middenschip tot aan de laatste pijler.

De tegenwoordige logge mergelpijlers, die nu het muurwerk van het schip dragen en het daarop rustende basilica-plafond, wijzen door hun gedrongen vorm en door hun te lage kapitelen met bladversiering terug naar de beginperiode van de Maaslandse Renaissance. De veronderstelling is gewettigd, dat deze pijlers in de loop van de 15e eeuw de lengtemuren van het schip zijn komen vervangen toen de kerk met zijbeuken vergroot moest worden. Uit dezelfde tijd dateert ook de aanzet

van het transept-geveltje. Maar het vergrote asymmetrisch koor, zoals dat thans te zien is, moet van iets vroegere datum zijn, getuige de meer sobere profilering van de raamkozijnen. Een opvallende bijzonderheid aan dit oude kerkje was tot voor veertig jaar het ontbreken van de toren aan de westzijde, die toch een essentieel onderdeel vormde van een kerkgebouw daterend uit die tijd. Dat er een klokketoren geweest moet zijn, daarop wijzen resten van muurwerk, die teruggevonden werden, toen architect Wielders uit Sittard in 1926 de huidige toren aan de kerk bouwde. Dit oude muurwerk, dat van geringe omvang was, bevindt zich nu nog aan de voet van de tegenwoordige toren.

Het is waarschijnlijk, dat de klokketoren bij een of andere ramp vernield is en daarna niet meer kon worden opgebouwd wegens de slechte tijdsomstandigheden. Zo is in het jaar 1397 het hele dorpje tijdens een geweldige brand in vlammen opgegaan. En de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat daarmee ook de toren verloren is gegaan. Ondanks de vele verbouwingen, in verschillende perioden uitgevoerd, heeft het kerkje van Nieuwstadt echter zowel binnen als buiten een aparte bekoorlijkheid, die voor 'n gedeelte schuilt in zijn sobere en naïeve architectonische kwaliteiten. Na een grondige restauratie zou het een voorbeeld kunnen zijn van een goed en landelijk kerkgebouw, dat door stijl en bouw materiaal geheel past in het Maasland.

De Nieuwe Limburger, 18 januari 1964